

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΜΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ Α ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ενότητα: Πορεία προς τη Δημοκρατία
Κουσερή Γ.

Φιλολόγος στο 3^ο ΓΕΛ Αγίας Παρασκευής

- **Στόχος:** Διερεύνηση μέτρων που οδηγούν στο πολίτευμα της δημοκρατίας
Εμβάθυνση στην έννοια του οστρακισμού

- **Ειδικοί σκοποί:**

Να κατανοήσουν την έννοια της σεισάχθειας

Να κατανοήσουν τα μέτρα που πήρε ο Κλεισθένης για την δημοκρατία

Να εμβαθύνουν στο μέτρο του οστρακισμού
αλλά και να το αξιολογήσουν

2003 ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ...		
<p>να διαπιστώσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ελληνικής τέχνης σε συνδυασμό με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της περιόδου.</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαϊκής τέχνης.</p>	<p>Τα γράμματα και οι τεχνες.</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>κατα τους περσικούς πολέμους και κατάρτιση πίνακα με τα τοπωνύμια, τις δυνάμεις των αντιπάλων, τους αρχηγούς, την έκβαση και την αιτιολόγησή της.</p> <p>«Ανάγνωση» έργων τέχνης της αρχαϊκής περιόδου και συσχετισμοί τους με τις θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και άλλες εξελίξεις (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p>
Οι κλασικοί χρόνοι (479 - 323 π.Χ.)		
<p>Να διαπιστώσουν τις συνέπειες της ίδρυσης της Δηλιακής συμμαχίας στη δημιουργία ισχυρών εντάσεων στον ελληνικό χώρο.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της διαμόρφωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος για την αρχαία Ελλάδα και το σύγχρονο κόσμο.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικές πτυχές της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα κατά την κλασική περίοδο.</p>	<p>Η κυριαρχία της Αθήνας και η ακμή της αθηναϊκής δημοκρατίας.</p> <p>Η διαμόρφωση του αθηναϊκού πολιτεύματος.</p> <p>Η αθηναϊκή ηγεμονία.</p> <p>Η ακμή της Αθηναϊκής δημοκρατίας.</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην Αθήνα του 5^{ου} αιώνα π.Χ.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα: Η μεταφορά του ταμείου της Συμμαχίας από τη Δήλο στην Αθήνα και οι συνέπειές της.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τα όργανα της εξουσίας στην αθηναϊκή δημοκρατία.</p> <p>Συζήτηση για τα συστήματα της άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας στο παρελθόν και στο παρόν (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Γλώσσα)</p> <p>Βιωματική προσέγγιση εκδηλώσεων της καθημερινής ζωής στην Αθήνα της κλασικής εποχής (π.χ. Αγορά, Θέατρο, Δικαστήρια).</p>
<p>Να γνωρίσουν τα αίτια και να εκτιμήσουν τις συνέπειές του πελοποννησιακού πολέμου για το σύνολο του ελληνικού κόσμου.</p> <p>Να προβληματιστούν για τις συνέπειες των προσπαθειών διάφορων ελληνικών πόλεων να κυριαρχήσουν</p>	<p>Ηγεμονικοί ανταγωνισμοί και αποδυνάμωση των ελληνικών πόλεων</p> <p>Ο πελοποννησιακός πόλεμος.</p> <p>Η σπαρτιατική ηγεμονία.</p> <p>Η θηβαϊκή ηγεμονία.</p>	<p>Καταγραφή και αποτύπωση στο χάρτη των πόλεων που πήραν μέρος στις συγκρούσεις του πελοποννησιακού πολέμου στο πλευρό Αθήνας και Σπάρτης (Γεωγραφία).</p> <p>Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από το έργο του Θουκυδίδη και του Ξενοφώντα.</p>

Πορεία διδασκαλίας

- Ανάκληση γνώσεων
- Παρουσίαση γνώσης περιεχομένου για τα μέτρα του Σόλωνα και του Κλεισθένη με επισήμανση όρων γνώσης περιεχομένου
(Κατάρτιση πίνακα με τα όργανα της εξουσίας στην αθηναϊκή δημοκρατία)
- Εμβάθυνση στο μέτρο του οστρακισμού μέσα από την επεξεργασία πηγών
(Συζήτηση για τα συστήματα της άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας στο παρελθόν και στο παρόν (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Γλώσσα)

Υποστηρικτικό υλικό

Παρουσίαση

Έντυπο Φύλλο εργασίας με πηγές (γραπτές, οπτικές, οπτικοακουστικές)

ή αξιοποίηση φύλλου εργασίας από διαδίκτυο για τον Κλεισθένη και τις καινοτομίες του

ή αξιοποίηση του φωτόδεντρου για τον οστρακισμό

Τελική προτεινόμενη δραστηριότητα: Αξιοποίηση

Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα:

Σόλωνας : ήταν Αθηναίος ποιητής και σοφός και ανέλαβε να λύσει τα δύσκολα προβλήματα της Αθήνας. (το 594 π.Χ.)

- 1. Κατάργησε τα χρέη** :επίσης **απελευθέρωσε** όσους είχαν γίνει δούλοι για τα χρέη τους και **απαγόρευσε** να δανείζεται κανείς με εγγύηση την προσωπική του ελευθερία. Το μέτρο αυτό του Σόλωνα ονομάστηκε **σεισάχθεια**(απελευθέρωση από τα βάρη, τα χρέη) και ωφέλησε πολύ τους αγρότες.
- 2. Διαίρεσε τους Αθηναίους σε 4 τάξεις** : με βάση το εισόδημά τους.

3. Εκκλησία του Δήμου : στη συνέλευση αυτή συμμετείχαν όλοι οι Αθηναίοι πάνω από 20 χρονών και αποφάσιζαν για διάφορα θέματα.

4. Βουλή των Τετρακοσίων : προετοίμαζε τα θέματα που συζητούσαν στην Εκκλησία του Δήμου.

5. Ηλιαία : ένα δικαστήριο που συμμετείχαν άτομα από όλες τις τάξεις.

6. Νόμος για να συμμετέχουν οι Αθηναίοι στην πολιτική ζωή : αν κάποιος δεν το έκανε έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα.

Αποτέλεσμα : Τα μέτρα του Σόλωνα ανακούφισαν τους απλούς ανθρώπους και οι πλούσιοι έγιναν πια ίσοι με τους ευγενείς. Όμως οι αγρότες ήθελαν να ξαναμοιραστεί η γη και έτσι δημιουργούνταν πάλι ταραχές.

Ο Πεισίστρατος και η τυραννίδα

- **Ο Πεισίστρατος:** εκμεταλλεύτηκε τα προβλήματα και με τη βοήθεια του λαού πήρε την εξουσία. Έκανε πολλά σημαντικά έργα στην Αθήνα (ναούς, αγορά, βιβλιοθήκη), έγινε όμως **τύραννος** και οι Αθηναίοι έχασαν πολλές από τις ελευθερίες τους. Τον διαδέχτηκε ο γιος του ο **Ιππίας**, τον οποίο τελικά οι Αθηναίοι ανέτρεψαν το 510 π.Χ.

Ο Κλεισθένης και οι αλλαγές του

Κλεισθένης : ήταν αρχηγός των δημοκρατικών και πήρε τα ακόλουθα μέτρα :

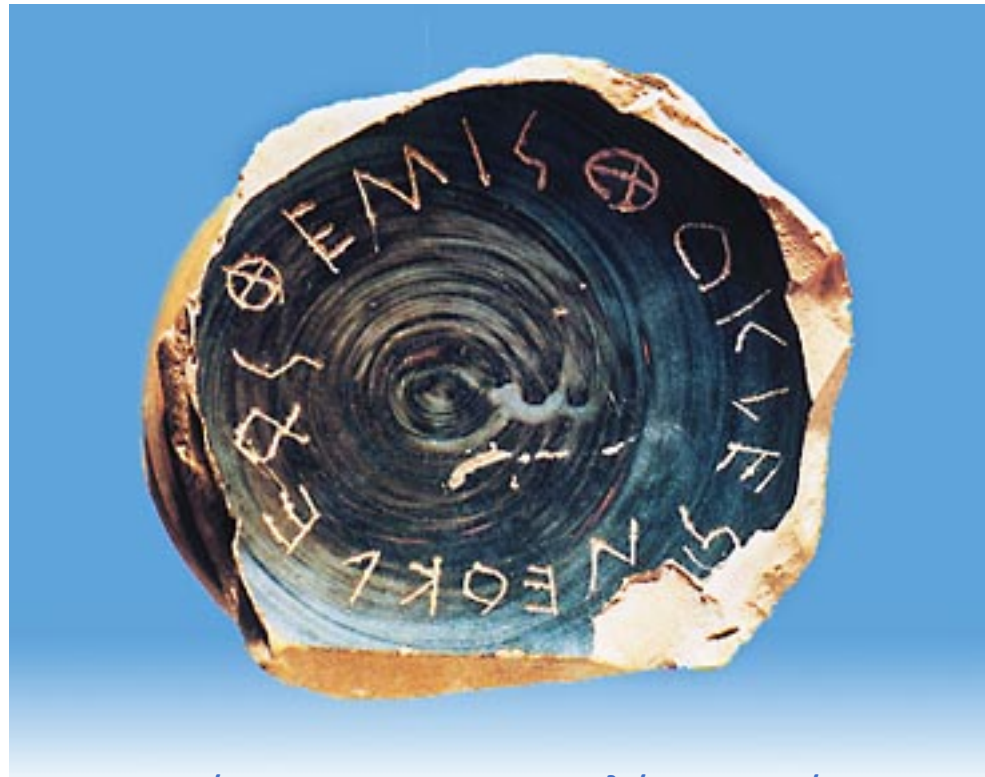
- **1. Δημιούργησε τις 10 φυλές** : τα μέλη τους προέρχονταν από διαφορετικές περιοχές της Αττικής.
- **2. Βουλή των Πεντακοσίων**
- **3. Οι 10 στρατηγοί** : υπεύθυνοι για στρατιωτικά θέματα.
- **4. Η Εκκλησία του Δήμου** : απέκτησε τη μεγαλύτερη δύναμη και αποφάσιζε για όλα τα σημαντικά ζητήματα.

Αποτέλεσμα : ο Κλεισθένης θεωρείται ο **θεμελιωτής της δημοκρατίας**, όλοι πια οι Αθηναίοι μπορούσαν να αναλάβουν πολιτικά αξιώματα, όχι μόνο οι πλούσιοι και οι αριστοκράτες. **Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία μιλούμε για δημοκρατία.**

Συμπλήρωσε τον πίνακα με τα μέτρα του Κλεισθένη

Μέτρα	Αρμοδιότητες

Έντυπο φύλλο εργασίας

Όστρακο με το όνομα του Θεμιστοκλή. 5ος αιώνας π.Χ. Αθήνα, Μουσείο Αρχαίας Αγοράς, προθήκη 38. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ. © ΥΠΠΟ

- **Τι μου λέει η πηγή; Τι μπορώ να υποθέσω σε σχέση με αυτά που μου λέει; Τι δεν μπορεί να μου πει αυτή η πηγή; Ποιες άλλες ερωτήσεις χρειάζεται να ρωτήσω;**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Απόσπασμα πρωτογενούς πηγής**

«Για το λόγο αυτό οι δημοκρατικές πολιτείες θεσπίζουν τον εξοστρακισμό. Αυτές δηλαδή οι πόλεις επιδιώκουν πάνω απ' όλα την ισότητα, κι έτσι αυτούς που υπερείχαν και ασκούσαν επιρροή με τα πλούτη ή την απόκτηση πολλών πολιτικών φίλων ή κάποιαν άλλην πολιτική ισχύ τούς εξοστράκιζαν και τους εξόριζαν από την πόλη ορισμένο χρονικό διάστημα»

(Αριστοτέλους, Πολιτικά, 1284α 17-18, μτφρ. Β. Μοσκόβης, 1989)

- **Τι μου λέει η πηγή; Τι μπορώ να υποθέσω σε σχέση με αυτά που μου λέει; Τι δεν μπορεί να μου αυτή η πηγή; Ποιες άλλες ερωτήσεις χρειάζεται να ρωτήσω;**

.....

.....

.....

.....

Φύλλο εργασίας από το διαδίκτυο

- [Βίντεο από http://istografia.blogspot.com/2014/11/blog-post_25.html](http://istografia.blogspot.com/2014/11/blog-post_25.html)

Τι επιβεβαιώνεται, τι διαφοροποιείται, τι προστίθεται στην ιστορική μας γνώση από την πηγή.

- **Απόσπασμα δευτερογενούς πηγής**

Σημαντική ήταν η φροντίδα των Αθηναίων να ενισχύσουν και να διατηρήσουν το δημοκρατικό πολίτευμα. Ως μέτρα εναντίον των επίδοξων τυράννων καθιερώθηκαν το σύστημα του οστρακισμού και η γραφή παρανόμων. Οι βουλευτές έδιναν όρκο να καταγγέλουν οποιονδήποτε θα υπονόμειε τη δημοκρατία ή θα βοηθούσε μια απόπειρα για εγκατάσταση τυραννίας στην πόλη τους.

Πηγή: http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/index_300.html

- **Τι μου λέει η πηγή; Τι μπορώ να υποθέσω σε σχέση με αυτά που μου λέει; Τι δεν μπορεί να μου πει αυτή η πηγή; Ποιες άλλες ερωτήσεις χρειάζεται να ρωτήσω;**

.....

.....

.....

.....

.....

Φύλλο εργασίας από το φωτόδεντρο

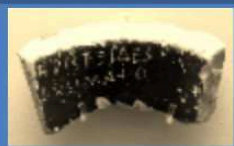
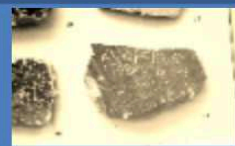
Θεσμός

Εφαρμογή

Διαδικασία

Δραστηριότητα

Ένα από τα μέτρα που πήρε η αθηναϊκή δημοκρατία για να προστατευτεί από την τυραννία ήταν ο **οστρακισμός**, δηλ. η εξορία (απομάκρυνση από την Αθήνα) για 10 έτη ενός επιφανούς Αθηναίου πολίτη, ο οποίος θεωρούνταν επικίνδυνος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αρχικά στρεφόταν λοιπόν κατά των φιλοτυράννων Αθηναίων, αργότερα και εναντίον όποιου ισχυρού πολιτικού είχε φιλοδοξίες, οι οποίες μπορούσαν να αποβούν επικίνδυνες για τη δημοκρατία. Έτσι εξορίστηκαν πολίτες που είχαν αποκτήσει μεγάλη δημοτικότητα και πολιτική δύναμη.

Θεσμός

Εφαρμογή

Διαδικασία

Δραστηριότητα

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη (*Αθηναίων Πολιτεία* 22.4) ο νόμος καθιερώθηκε από τον Κλεισθένη το 508/7 π.Χ. Ο οστρακισμός εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 488/7 π.Χ. και τελευταία φορά μεταξύ των ετών 418/7-416/5 π.Χ., όταν εξορίστηκε ο Υπέρβολος. Οι πολίτες που καταδικάζονταν σε οστρακισμό έπρεπε να εγκαταλείψουν την Αθήνα σε δέκα ημέρες και να μείνουν εξόριστοι για δέκα χρόνια. Μπορούσαν να κατοικήσουν έξω από τα σύνορα της πόλης και πολύ συχνά κατέφευγαν στην Ερέτρια. Μετά, μπορούσαν να επιστρέψουν στην Αθήνα, επειδή στο διάστημα της εξορίας τους δεν έχαναν ούτε την ιδιότητα του πολίτη ούτε την περιουσία τους. Από τους γνωστότερους Αθηναίους που εξοστρακίστηκαν ήταν ο Αριστείδης (482 π.Χ.), ο **Θεμιστοκλής** (472/1 π.Χ.), ο Κίμων (462/1 π.Χ.) και ο Θουκυδίδης (443/2 π.Χ.).

π

β

Θεσμός

Εφαρμογή

Διαδικασία

Δραστηριότητα

Ο δήμος συγκεντρωνόταν στην **Αγορά** και ψήφιζε αρχικά αν κατά το τρέχον έτος χρειαζόταν να τεθεί σε εφαρμογή το μέτρο του οστρακισμού. Για να είναι έγκυρη η διαδικασία, έπρεπε να συμμετέχουν τουλάχιστον 6.000 πολίτες. Οι ψήφοι ήταν θραύσματα από αγγεία, τα λεγόμενα όστρακα, στα οποία είτε χαρασσόταν είτε γραφόταν με μελάνι το όνομα του πολιτικού που επιθυμούσε ο κάθε Αθηναίος να εξοριστεί.

Ο οστρακισμός γινόταν ως εξής: Έφραζαν την Αγορά και δημιουργούσαν έναν περίβολο διαιρεμένο σε 10 τμήματα, όπου εισερχόταν κάθε πολίτης ανάλογα με την φυλή στην οποία ανήκε. Οι Αθηναίοι άφηναν τα όστρακά τους κρύβοντας την πλευρά που είχε **γράμματα** (ας σημειωθεί βέβαια ότι ορισμένα όστρακα είχαν γράμματα και από τις δύο πλευρές).

π

β

Θεσμός   Εφαρμογή   Διαδικασία   Δραστηριότητα

1. Σχηματίζω το όνομα γνωστού Αθηναίου πολίτη που εμφανίζεται σε όστρακο του 5ου αιώνα π.Χ.
2. Αποδίδω στη Νεοελληνική τα ονόματα που εμφανίζονται στα όστρακα.

π   β

Οστρακισμός

Αξιολόγηση:

Εργασία –Συζήτηση- Αγώνας επιχειρηματολογίας

- Αναλυτικό πρόγραμμα: Τα συστήματα της άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας στο παρελθόν και στο παρόν (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Γλώσσα)
- Βιβλίο καθηγητή: Ζητείται από τους μαθητές να αξιολογήσουν τον οστρακισμό ως μέτρο ενισχυτικό της δημοκρατίας που στην εφαρμογή του όμως εμπεριείχε κινδύνους